

Varázstalan leckék, fahéjas csigák

Erin Morgenstern: *Éjszakai cirkusz*

DEBRECENI BOGLÁRKA

Az *Éjszakai cirkusz* varázslatos világba röpteti el olvasóit, bűbajos és elbűvölő, misztikus és könnyed olvasmány, igazi „menekülőregény”. Titkon vágyunk arra, hogy időnként kiszakadjunk a mindennapok valóságából, átlépjünk a realitást a fantasztikumtól elválasztó határvonalon. Erin Morgenstern megteremti azt az atmoszférát, közeget, ahol jól érezzük magunkat, a mesevilágot, amiben elmerülhetünk, annak ellenére, hogy története, annak időbeli elhelyezése és központi helyszínének megválasztása szerencsésnek és stílusosnak mondható ugyan, de nem túlságosan eredeti. A 19. század vége, a 20. századforduló, és az azt követő néhány év az ipari, gazdasági, polgári felemelkedés, a technikai fejlődés, a művészetek megújulásának kora, valamint az elvagyódás időszaka volt, egyszerre, az amerikai író nő Londonja pedig a cirkusz születésének, debütálásának helyszíne, a társulat vándorlásának kiindulópontja, mint Angela Carter *Esték a cirkuszban* c. (1984) munkájában.

Morgenstern sztorijának minden szála előirányozza a közönségsikert. Olvashatunk mágusok rivalizálásáról, szenvedélyes, tiltott, a beteljesülés lehetőségét magában hordozó és viszonzatlan szerelmekről, illúziókról, cirkuszrajongókról, gyermekekről, fényűző szalonéletről. Az *Alice Csodaországban*, a *Charlie és a csokigyár*, a Tim Burton-filmek és a Walt Disney-mesék képi világa tagadhatatlanul rajta hagyta lenyomatát az eredetileg vizuális művészetekkel foglalkozó Morgenstern munkáján. Az említettek mellett érződik rajta J. K. Rowling, Edward Gorey és Christopher Priest hatása is, akiket az író kedvenc alkotói között említ több általa adott interjúban, Priest *The Prestige*-éből (*A tökéletes trükk*) például a „párbaj” motívumot kölcsönzi. Az átvett elemeket Morgenstern ügyesen rendezi új alakzatokba, minden formát, kliséit kibővíti, átszerkeszt, egyedivé tesz. Az idős mágusok tanítványaikon, Celián és Marcón keresztül küzdenek meg egymással, nem közvetlenül. Különleges megoldásnak tekinthető az is, hogy maga a cirkusz a ring, ahol Marco, a vetélytársak egyike, valójában nincs jelen, az intézmény alapítójának asszisztenseként a távolból figyel, irányítja

az eseményeket, reagál az „Álmok cirkusza” illuzionistájának lépéseire. A különös *Le Cirque des Rêves* ráadásul teljesen más, mint hagyományos társai, sötétedéskor nyit, hajnalban zár, elegáns, fekete-fehér, folyamatosan növekszik és váratlanul érkezik.

Morgenstern első regénye megjelenése után, 2011 őszén, heteken át vezette a *The New York Times* bestsellerlistáját. Rövid idő alatt számos nyelvre lefordították, kedvezően fogadták, megvásárolták a filmes jogait, mégis, a kritikusok és a bloggerek is több ponton támadták. Mind az amerikai, mind a magyar olvasóközönség felhívta a figyelmet a személyiségábrázolás elnagyoltságára, Morgenstern ugyanis bizonyos szereplők esetében nem foglalkozott eleget a karakterek érzelmi világának megjelenítésével. Emellett néhányan nehezen barátkoznak meg a mű szerkezeti felépítésével, a metaforák kidolgozatlanságával, az allúziókkal, például az erőltetett Shakespeare-utalásokkal, vagy a túlírt szentenciákkal, példabeszédekkel, ez utóbbiakkal nem véletlenül. Azt azonban minden kritikusa elismeri, hogy Morgenstern kiválóan bánik a szavakkal. Misztikus mesélői stílusa magával ragadó, lenyűgöző a karamellás pattogatott kukoricák, a fűszeres almaborok, a mogyorószemű-medvecukorfarkú csokoládéegérkék, a cukros-fahéjas csigák misztikuma, a mozdulatlan, élőszobor-szerű történésnélküliség, és az idősíkok-helyszínek váltogatásának vibráló dinamizmusa között feszülő ellentét. Ellenállhatatlanul vonzó a talányokkal teli, folyton bővülő labirintus, a törekeny Jégvirágok kertje, a sós lehetű Könnyek tava, a fehéren lobogó örömtűz, az égő gyertyákkal teletűzdelt kívánságfa, a griffmadaras varázskörhinta, a látványos meglepetéseket tartogató sátrak szimbolikus világa, a rejtett erők által mozgatott tömeg. A szerző mindent részletesen bemutat, amit be akar mutatni, az „eltávolítás” részéről szándékos, a hangulatteremtés egyik fontos eszköze. Nem kell megismernünk minden akrobatát, különös figurát, helyszínt, tárgyat, elvarratlan szálát, mozgatóerőt. A cirkusz megtartja titkait, hiszen éppen rejtélyessége miatt ellenállhatatlan, ha lelepleznénk, elveszítenénk, és akkor nem pusztán a fekete-fehér csíkos sátrak porladnának szét a semmiben, hanem elvesznének az álmok, elhalna a remény. Morgenstern remekül ábrázolja a láthatót és a láthatatlant, de a küzdelmet, a szerelem dilemmáit is, a kételyt, a rivalizálást, az elbizonytalanodást, a vágy természetét, az egymástól való függést, az érzelmek (meta)fizikai megtestesüléseit, a másik által való önmeghatározást, az önfeladást mint beteljesülést.

Rakovszky Zsuzsa fordítása tökéletesen visszaadja az eredeti mű hangulatiságát, a Libri Kiadónak köszönhetően a kötet igényes külső és belső megjelenése az angol kiadáshoz igazodik. Bízunk benne, hogy a 2013-ra tervezett *The Night Circus* mozifilm sem okoz majd csalódást.

(Fordította Rakovszky Zsuzsa. Libri Kiadó, Budapest, 2012)